

1. M Á J

Před více než 100 lety vydal Marx a Engels Komunistický manifest, který končí provoláním: Proletáři všech zemí, spojte se.

Od té doby uplynulo již 100 let a žije v masách dělnické třídy myšlenka jejího sjednocení a nástupu boje proti kapitalismu. Srážky dělníků s fabrikanty nabývaly stále ostřejších forem a velmi často docházelo ke krveprolití.

V těchto bojích se dělnická třída zocelila a čím dál více cítila nutnost dělnické jednoty, která by přerůstala hranice zemí, a který by spojovala dělníky všech zemí v boji za chléb, za mír a proti vykořisťování člověka člověkem.

Tak tedy vznikla smělá myšlenka 1. máje – jednoho dne v roce zasvěceného organisovanému boji za cíle a požadavky dělnické třídy a pracujícího lidu celého světa.

K prvnímu bojovému vystoupení na 1. máje došlo v Chicagu v Americe r. 1866. Tomuto vystoupení předcházelo veliké hnutí amerických a kanadských dělníků, především za požadavek zkrácení pracovní doby, za osmihodinový pracovní den a proti snižování mezd a propouštění dělnictva.

V samotném Chicagu stávkovalo a manifestovalo 25.000 dělníků. Buržoasie, která se obávala masového hnutí dělnictva, zorganizovala pomocí svých band řadu provokací proti stávkujícím. Vůdce stávkového hnutí byli zatčeni a přes veliký odpor dělnické třídy a všeho pokrokového lidu Ameriky popraveni.

Poprvé byl tedy 1. květen zbrocen krví dělníků.

Roku 1889 se konal v Paříži sjezd všech pokrokových představitelů mezinárodního dělnického hnutí. Nejdůležitějším usnesením pařížského sjezdu bylo rozhodnutí o oslavě Prvního máje, aby se ukázala síla dělnické třídy, její bojovnost a její odhodlání k boji proti kapitalistům.

Rozhodnutí pařížského sjezdu mělo veliký ohlas po celém světě. A tak od té doby se stal První máj velikou přehlídkou bojových sil dělnické třídy v mezinárodním měřítku.

Jan Neruda ve svém známém fejetonu píše o první májové manifestaci roku 1890 v Praze.

Od té doby uplynulo už přes 50 let a První máje byly slaveny stále jako bojová demonstrace za práva dělnické třídy proti vykořisťovatelům, jejich útlaku a násilí až do r. 1945.

Také ve Smiřické kronice jsou první záznamy o r. 1890. Tehdejší starosta města Josef Valášek (1885–1891) podal okresnímu hetmanovi do Dvora Králové hlášení, vyjadřující obavy z příprav dělnictva k 1. máji. Od r. 1893 jsou ve Smiřicích zavedeny ranní budíčky hudby.

K první veřejné oslavě 1. máje došlo v roce 1909 v hostinci Na kopečku – u Pácaltů, kterou uspořádala tehdejší sociálně demokratická strana. Řečníkem byl František Syrůček z Nového Hradce Králové.

Za první republiky konaly se ve Smiřicích oslavy 1. Máje zpravidla odpoledne na prostranství před školou a na náměstí u lihovaru samostatně stranou sociálně demokratickou a komunistickou. Dopoledne se zajíždělo do Jaroměře.

Stejná praxe zůstala i po revoluci 1945, kdy 1. máj se slaví jako radostná manifestace nad dosaženými úspěchy a dokument přání všeho lidu přispět všemi silami k dalšímu rozkvětu své země a tím přispět k vítězství míru na celém světě.

I v letošním roce vzpomínáme historií 1. máje, jejichž tradice nás k tomu vybízí a zavazuje.

Josef Liška

9. květen 1945

V měsíci květnu vzpomínáme 27. výročí osvobození vlasti slavnou Sovětskou armádou.

Desetitisíce nejstatečnějších a nejobětavějších lidí položilo své životy za vlast.

Toto výročí nám dává příležitost nahlédnout do dějin II. světové války, do dějin národně osvobozenického zápasu a protifašistického boje.

Věznice, koncentrační tábory, pochody smrti organizované fašisty, osudy Lidic a Ležáků dokumentují hrdinný boj našeho obyvatelstva.

Proto MěNV ve Smiřicích vzpomene památky všech občanů, kteří položili životy za vlast v letech 1939–1945 umístěním pamětní desky v hale národního výboru.

Jako výraz úcty a poděkování jsou na žulové desce vyryta jména obětí II. světové války: Anežka Malá, Bedřich Bartošek, Eduard Lederer, Elsa Ledererová, Josef Pavlista a Antonín Seliger.

Vítězná Sovětská armáda rozdrtila nacistická vojska a rychlými údery je vyhnala z naší země přesto, že koncentrované skupiny fašistických vojsk Mitte v čele s generálem Schörnerem kladly i v posledních dnech fanatický odpor k záchraně holých životů.

Ve čtvrtek dne 10. května 1945 byly Smiřice osvobozeny hrdinnými vojsky generála Govorova, jehož jméno a blahopřání městu je zapsáno v naší pamětní knize.

Radost lidí z osvobození a hold sovětským osvoboditelům neznal mezí.

Lidé byli opět svobodní!

Dr. Frant. Jandera

Josef Liška

Za Smiřice krásnější v r. 1972

je nazván socialistický závazek města Smiřic

Zabezpečení náročných úkolů, které pro nás vyplývají ze závěrů XIV. sjezdu KSČ, je možné jedině za široké podpory pracujících občanů.

Toho si je plně vědom i nový Městský národní výbor, který za spoluúčasti všech složek přistoupil k zodpovědnému zabezpečení rozvoje pracovní iniciativy.

Závazkové hnutí se stalo středem zájmu všech poslanců a funkcionářů. Organizační zajištění bylo projednáno na zasedání rady MěNV dne 3. února 1972. Dále se stalo záležitostí plenárního zasedání MěNV dne 10. února 1972 za přítomnosti předsedů společenských a zájmových organizací a ředitelů závodů.

Vlastní návštěva v rodinách byla prováděna ve dnech 10. – 20. února 1972 s předáním letáčků:

- popis akcí „Z“, které chce MěNV v r. 72 svépomocí zajistit,
- pracovní příležitosti v místních podnicích a závodech.

Tak vznikl socialistický závazek uzavřený na počest:

- 50. výročí vzniku SSSR
- VIII. všeodborového sjezdu ROH
- VIII. sjezdu JZD
- 27. výročí osvobození ČSSR Sovětskou armádou
- 55. výročí VŘSR

Závazek je podložen:

- 524 závazky občanů v hodnotě 11.174 brigádnických hodin
- 12 závazky společenských a zájmových organizací v hodnotě 3.055 hodin
- 17 závazky podniků, závodů a hospodář. organizací v hodnotě 3.398 hodin

Celkem tedy bude odpracováno 17.627 brigádnických hodin.

MěNV mimo svou funkci mocensko-správní a ekonomicko-hospodářskou zvýrazňuje funkci politicko-výchovnou, která byla v minulém funkčním období zanedbávána.

Celoměstský závazek byl za spoluúčasti zástupců KSČ, Národní fronty a MěNV předán předsedovi KNV s. Řehořkovi, předsedovi ONV s ing. Vaníčkovi a ved. tajemníku OV KSČ s dr. Říhovi.

Věříme, že iniciativa všech občanů vytvoří velké dílo důstojné našemu městu.

Dr. František Jandera

Zámecká kaple Zjevení Páně ve Smiřicích

Zámecká kaple Zjevení Páně (Klanění tří králů) ve Smiřicích, dílo vrcholně barokní české architektury z počátku 18. století, byla zbudována asi v letech 1699–1713 neznámým architektem.

Složitá otázka autorství není dosud bezpečně dořešena, třebaže připsání plánu G. Santinimu zdá se být přesvědčivé.

Plán kaple z r. 1706, označený písmeny GTS nebo GFS vyložil V. Richter (r. 1955 str. 18) jako inicálky: Giovanni Santini (v r. 1707 na stavbě kaple byl zaměstnán kameník Santin/i). Shodně jsou provedeny i jiné plány G. Santiniho. Architektura kaple vykazuje však i obdobné prvky významných staveb, připisovaných Kryštofu Dientzenhoferovi.

Stavebníkem byl tehdejší majitel smiřického panství Jan Josef ze Šternberka.

Půdorys kaple, v hlavní ose prodloužený osmistěn, je zaklenut klenbou, jež spočívá na nosných pilířích a vytváří baldachýnový útvar. Žebra klenby tvoří gotizující hvězdu. Obrazec klenby se vztahuje ke šternberskému znaku a je zároveň míněn jako hvězda betlémská. Tato hvězda je umístěna také nad hlavním oltářem, kde ve shodě se zasvěcením kostela Zjevení Páně symbolicky oznamuje Spasitelovo narození.

Kopulovitá klenba nad kněžištěm je vyzdobena freskou Stvoření světa od Jana Jakuba Steinfelse (kolem r. 1713), který je i autorem ostatních nástropních maleb. Na cípech hlavní chrámové klenby jsou znázorněni proroci, v kápích a mezi nimi a v lunetách Sibylly, na západní a východní

stěně lodi ve dvou pravoúhlých rámech malby: Příchod tří králů a Herodes a zákoníci, kteří zjišťují místo Kristova narození. (poznámka: J. J. Steinfels narodil se r. 1651 v Praze, kde také r. 1730 zemřel)

Na hlavním oltáři, zřízeném definitivně teprve v r. 1727, skví se dílo honosící se nejvyššími hodnotami, které tehdejší doba v tomto směru mohla poskytnout. Architektonická konstrukce oltáře v úzkém a tmavém kněžišti se nemůže nijak uplatnit, zato však je oltář vybaven nádherným obrazem Brandlovým a zdůrazněn mocnými štukovými a bíle lakovanými plastikami sv. Anny a sv. Joachima po stranách obrazu a skupinou Boha Otce nad jeho vrcholem.

Tyto plastiky, zejména spodní dvě, jsou dílem nevšední umělecké úrovně a daleko předčí oltářní plastiku široké daleké oblasti. Již běžný pohled na ně poučí, že jejich pojetí, výrazová dynamika i zpracování povrchu není daleko od soch, kterými Matyáš Braun a jeho díla vyzdobili krátce předtím nedaleký Kuks. S největší pravděpodobností jsou obě tyto sochy z dílny Braunova žáka a spolupracovníka Jiřího Pacáka. V každém případě jsou dílem umělce, který po Braunovi nejdůsledněji ovládal zásady a prostředky vrcholně barokního evropského sochařství.

Brandlův obraz KLANĚNÍ TŘÍ KRÁLŮ na hlavním oltáři patří spolu s obrazem Historie Josefa Egyptského (Státní zámek Jindřichův Hradec) a s obrazy v kostele sv. Markéty v Břevnově k nejúchvatnějším dílům umělcovým. Je to olej na plátně 470 x 240. Signováno vpravo dole: Petrus Brandl pinxit 1727.

Obraz obnovil v r. 1823 Josef Keller. Roku 1968 restaurovali dílo Alena a Vlastimil Bergerovi a Alois Martan.

Brandl tu použil námětu předchozího obrazu, umístěného rovněž v hlavním oltáři, ale zpracoval jej zcela po svém a v daleko dokonalejší formě. Původní obraz byl přemístěn r. 1780 za Jana Václava Paara ze Smiřic do děkanského chrámu v Bechyni. (poznámka: Petr Brandl se narodil r. 1668 v Praze, zemřel v Kutné Hoře r. 1735)

Postranní oltáře:

Oltář sv. Jana Nepomuckého s obrazem Glorifikace světce (Sign. Carlo Carlone 1724). Obraz nebyl malován přímo pro kapli, ale byl zde umístěn dodatečně r. 1755, kdy byly zřizovány boční oltáře. Po stranách dřevěné bíle natřené sochy sv. Václava a Prokopa z r. 1755.

Oltář P. Marie Růžencové s obrazem Madony, podávající růženec sv. Dominikovi od Ondřeje Maywalda z Hradce Králové z r. 1755. Po stranách dřevěné sochy sv. Víta a Zikmunda.

Oltář sv. Blažeje s obrazem světce (srovnej s obrazem sv. Jana Nepomuckého v muzeu Dvůr Králové n. L.). Autor neznámý.

Oltářík Jezulátka (s oblečenou soškou Jezulátka) z poloviny 18. století.

Kazatelna rovněž z pol. 18. století. Ve zlacené kartuši reliéf Mojžíše přijímajícího desky. Ve vrcholu symbol Boha Otce. Varhany novější, pseudobarokní.

Věž zámekské kaple byla dostavěna v r. 1705 a ozdobena šternberskou hvězdou. Tyčí se do výšky 49 m. Byla opravována v letech 1807, 1835, 1925 a 1969.

Ve věži jsou zavěšeny tři zvony:

Zvon Egidius (sv. Jiljí) byl ulit kutnohorským zvonařem Jakubem Ptáčkem v r. 1519 a do r. 1780 patřil bývalé obci a farnosti Plesu. Váží 14 q.

Menší zvon „poledník“ z r. 1755 byl za první světové války zničen a použit k válečným účelům. V r. 1932 byl nahrazen novým z dílny R. Matouška z Brna–Husovic. Váží 275 kg.

Nejmenší zvon zvaný „umíráček“ z r. 1566 byl přenesen do Smiřic rovněž z bývalého kostela na Plese, v r. 1780 zrušeného.

Před zámeckou kaplí je umístěno sousoší sv. Jana Nepomuckého z let kolem r. 1730 (původně stálo v prostoru před zámekem). Třeba anonymní, je toto sochařské dílo ušlechtilou prací, která se čestně řadí do okruhu velkých děl, jež ve Smiřicích v tomto období byla vytvořena.

Z novější doby pochází před zámekem umístěné sousoší, připomínající první a druhý odboj Čechů a Slováků v letech 1914–1918 a 1938–1945. Autorem jeho je akad. sochař Josef Bílek z Hořic v Podkrkonoší. Bylo postaveno r. 1947/48.

Umělecké památky smiřické, ať už zámecká kaple sama nebo památky v ní a kolem ní skryté, jsou vynikající a nadprůměrné úrovně, jsou městu ke cti a pro ně mají Smiřice v kruzích uměleckých historiků i všech, kteří milují odkaz naší umělecké minulosti, zvláště významné jméno.

Zámecká kaple není jen ozdobou města, je i jeho propagací a vše to si zasluhuje též zvýšení úcty a hrdosti všech, kteří tu bydlí, i těch, kteří odtud pocházejí.

Z archivních pramenů vypsál

Petr Zahálka, kronikář a Josef Zilvar

Použité prameny:

Neuman Jaromír: Český barok – 1969

Poche Emanuel: Soupis památek historických a uměleckých v okrese královédvorském – 1937
Zámecká kaple ve Smiřicích – 1935
Umělecké památky města Smiřic a jejich význam v dějinách našeho umění - 1942

Richter Václav: Zámecká kaple ve Smiřicích – 1955

Štefan Oldřich: Šternberská kaple ve Smiřicích a její význam v dějinách české barokní architektury – 1929

Zeman Josef: Z pamětí Smiřic – 1911

Petr Brandl – Klanění tří králů

V obraze umístěném na hlavním oltáři smiřického kostela dosáhl Brandl maxima svých uměleckých možností. Podařilo se mu spojit velkou uměleckou zkušenost se strhujícím osobním výrazem, mistrovství formy s citovou jímavostí. Světlem a vzrušenou atmosférou proměnil tiché setkání svatých mudrců s děckem v pohádku plnou kouzla a vroucí něhy. Příběh vypravoval jadrným jazykem, avšak s lyrickým zaujetím, které přechází ve vroucí zpěv cel odevzdaný chvále života.

Při nedávné restauraci r. 1968 se ukázalo, že obraz neznázorňuje v pravém slova smyslu podvečerní atmosféru, ale kombinuje plné, jakoby denní osvětlení, které padá na scénu šikmo zepředu – obdobně jako na obraze Historie Josefa Egyptského – se studeným svitem hvězdy, jež vyvolává v pozadí spolu se stříbřitým ovzduším představu „svaté noci“.

Všechny barevné odstíny od teplého prostředí až do krásných šedí v pozadí jsou spojeny společným tónem vzdušné atmosféry. Po snětí laků a přemaleb se objevila barevně bohatá škála, v níž září modré a šedomodré vedle zlatožlutých, jasně červených i bílých tónů. Světlo pomáhá Brandlovi nalézt ve tvářích a posuncích ohlas vzrušení a spojit účastníky děje niterným poutem šťastného poznání a tiché radosti.

Nejde tu o světlo vysvětlující děj jako v Brandlových tenebristických obrazech z doby kolem r. 1700, ani o tiepolovské světlo, které v obraze zpodobňuje především samo nebe (Scóne), ale spíše o světlo pojaté jako lyrický činitel, který naznačuje, co se odehrává pod vnější slupkou lidského konání. Lineární a plastická stavba obrazu je méně nápadná než dříve. Třebaže pyramidální vazba je velmi promyšlená, neuplatňuje se příliš zřetelně, neboť je zastřena ryze malířskými složkami obrazu.

Hledáme-li zdroje Brandlova poučení, musíme se vrátit k malbě benátské a vzpomenout zejména příkladu Veronesova, jehož prosvětlený stříbřitý kolorit Brandl poznal v obrazárně Pražského hradu.

Také díla Jakoba a Francesca Bassana byla Brandlovi blízká a je nepochybné, že se dobře seznámil s velikou bassanovskou hradní kolekcí.

V kompozici ovšem Brandl bezpochyby navázal na dílo téhož námětu, které kdysi zdobilo hlavní oltář smiřického kostela – na vlámský obraz připisovaný Corneliu de Vosovi (V. V. Štech, 1933 s. 12).

Tento obraz, který se dostal roku 1780 za Jana Václava Paara ze Smiřic do děkanského kostela v Bechyni, a který byl druhdy mylně přisuzován Brandlovi (Beda L. Mrak = K. B. Mádl, 1918 s. 202 ad.), ale zapůsobil na Brandla nejen svým ústředním motivem, ale i charakteristikou průvodu tří králů, podobným prostorovým uspořádáním, osvětlením a věcnými podrobnostmi. Brandl přijal jednotlivé motivy ze staršího plátna nikoli jako oporu své invence, ale ve zřejmé snaze vybudovat z těchto prvků dokonalejší kompozici a viditelně předstihnout dílo svého předchůdce. Připsání bechyňského díla C. de Vosovi není dle našeho mínění přesvědčivé.

Otištěno z díla Český barok od Jaromíra Neumana (Odeon, 1969)

Měsíc lesů

Měsíc duben nám dává příležitost uvažovat nad jeho už poměrně dlouhou tradicí jako měsíce našich lesů. I blízko našeho města máme zbytky jedné zajímavé botanické lokality, nad kterou bychom se měli alespoň jednou do roka zamyslet. Protože nám půjde hlavně o přírodovědnou stránku věci, nebude na škodu, když si připomeneme nejdůležitější poznatky o lese, jak je definuje naše věda.

Les je tedy obrovským společenstvím rostlin a živočichů, které tvoří s prostředím nedělitelný celek. Určující složkou jsou v něm dřeviny stromovitého rázu. V dřívějších dobách vytvářel prales za obdobných klimatických a půdních činitelů vždy určitý typ lesa. Kdyby člověk svými zásahy složení přirozených lesů neměnil, měnilo by se jejich složení jen se stoupající nadmořskou výškou.

Nicméně v různých společenských obdobích se složení lesa z různých příčin měnilo. Nejednalo se jen o změny v pěstování dřevin, ale i změny v rozšíření lesa. Dnes na základě bioklimatických a ekologických poznatků můžeme říci, že tyto změny byly vzhledem k dnešní době spíše nepříznivé než naopak. Je samozřejmě nutno uznat nezbytný pokrok civilizační i ekonomický. Ale správné hospodaření a postoj k lesnímu bohatství mohl být zaujat až v nedávné době na základě souboru poznatků různých přírodovědných disciplín. Rozepisovat se o významu lesa bylo by zbytečné, protože tento význam je dnes všude všeobecně uznáván.

Vraťme se tedy k naší známé lokalitě, o které si chceme dnes něco povědět. Jsou to všem známé „Dubiny“. Jedná se o menší skupiny listnáčů na levém břehu Labe mezi Černožicemi, Vlkovem a Smiřicemi. Běží zde skutečně o jedinečnou přírodní památku. Dnes už bohužel spíše jen o její nepatrné zbytky. Tyto porosty jsou totiž poslední ukázky lužních lesů. Ty se zde ještě v předminulém století rozkládaly v hojném počtu. Ani v ostatních krajích republiky nemáme typy těchto lesů ve větší míře. Dnes jsou už skutečně vzácné.

Jejich charakteristika z botanického hlediska je zhruba tato: Jsou nejpříznivěji zásobovány spodní vodou, která je současně bohatá na živiny. Jsou tedy na místních srážkách zcela nezávislé.

Na místech, kde se dřeviny zařídily na určitou výšku hladiny spodní vody svými kořeny, škodí většinou déle trvající pokles vody. Je to především při regulaci toků, melioracích a pod. Zde je také vysvětlení jednoho důvodu, proč u nás tento les nutně zmizel. Stojí snad za podotknutí, že je zvláště ohrožen dub, kterému pak usychá vrchol a pomalu odumírá. Někdy jej docela vystřídají dřeviny odolnější suchu.

Dalším znakem je vzdušnost půdy a boj o světlo. I tyto podmínky mají vliv na nestálou změnu dřevin lužního lesa. Každoroční opad listí a čilý život bakterií v půdě vytvářejí stále lepší půdní podmínky. Po násilném vykácení lesa jsou tyto oblasti, především louky, často zaplavované.

Jistě by se našlo dost lidí i v našem městě, kteří se na tyto záplavy dobře pamatují.

Při zakončení této krátké poznámky o lužních lesích mělo by se dbát o to, aby aspoň tyto zbytky zůstaly nějakým způsobem zachovány i nadále.

Nebude snad ani nezajímavé připomenout, že z výtěžku těžby těchto lesů bylo v minulém století zapláceno bývalé smiřické panství.

Josef Tuček, Holohlavy